

Matteus kapitel 1. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Matteus Kapitel 1 Frälsarens släktavla (Matt 1:1-17)

Översättning

Släktavla för JESUS, han som är MESSIAS, ättling till David och Abraham: Abraham var far till Isak, Isak till Jakob, Jakob till Judas och hans bröder. Judas fick söner Fares och Sara med Tamar, Fares blev far till Esrom, Esrom till Aram, Aram till Aminadab, Aminadab till Naasson, Naasson till Salmon. Salmon fick Boes med Rahab, Boes fick Jobed med Rut, Jobed blev far till Jessai och Jessai till David, han som blev konung.

David fick Salomo med Urias hustru. Salomo blev far till Roboam, Roboam till Abia, Abia till Asaf, Asaf till Josafat, Josafat till Joram, Joram till Osias, Osias till Joatam, Joatam till Ahas, Ahas till Esekias, Esekias till Manasses, Manasses till Amos, Amos till Josias, Josias till Jekonias och hans bröder vid den tid då folket fördes bort till Babel.

Sedan folket förts bort till Babel, blev Jekonias far till Salatiel, Salatiel till Sorobabel, Sorobabel till Abiud, Abiud till Eljakim, Eljakim till Asor, Asor till Sadok, Sadok till Ahim, Ahim till Eliud, Eliud till Eleasar, Eleasar till Mattan, Mattan till Jakob, Jakob till Josef, han som var make till Maria. Av henne föddes Jesus, han som kallas Kristus.

Alltså blir det sammanlagt fjorton släktled från Abraham till David, fjorton från David till fångenskapen i Babel och fjorton från fångenskapen i Babel fram till Kristus. Kommentar

Matteus börjar med Jesu släktavla. Han ger den en överskrift, som samtidigt kunde vara en överskrift över hela evangeliet: ”Jesus Kristus, Davids son, Abrahams son”. I ordet ”Kristus” ligger mera än vad vi vanligen tänker på. ”Kristus” är grekiska och betyder ”den smorde”. Det är en översättning av det hebreiska ”Messias”. Vad Matteus här först av allt vill säga, är att den Jesus, han nu skall skildra, är den utlovade Messias. Han skriver ju för judar och han kommer att skildra, hur denne Jesus, som blivit korsfäst, verkligen var den Messias, som Gud hade lovat att sända och som hans folk väntat på i sekler. Messias skulle födas av Davids släkt. Denne Jesus var av Davids släkt (”Davids son” som judarna sade). Han var alltså son också till Abraham och arvinge till alla de löften, som Gud hade givit åt Israels stamfader.

Så följer släkttavlan. Det är Josefs släktavla, som Matteus ger oss, fastän han själv i samma anledning säger, att Josef endast var fosterfar till Jesus. För en jude låg det ingen orimlighet i detta. I och med att Josef upptagit gossen Jesus som sin son, tillhörde han Josefs släkt med allt vad det kunde innebära. Jesus var alltså en rättmätig arvinge till alla de löften som Gud hade givit åt David och hans hus.

Vi kan undra över att en hantverkare som Josef skulle kunna ha så noga reda på sina anor. Men bland judarna var det inte ovanligt. I Gamla Testamentet berättas på en rad ställen hur man förde släktregister. Det kunde vara viktigt att ha dem i ordning. Vid återkomsten från Babel fanns det folk av prästerlig släkt som ”sökte efter sina släktregister men inte kunde finna dem”. Följden blev att de som ovärdiga uteslöts från prästadömet (Esra 2:62).

Även Lukas ger oss en släktavla, men den ser helt annorlunda ut. Hur man har försökt förklara den saken skildras i kommentaren till Lukas 3 kapitel. Här konstaterar vi bara, att Matteus haft tillgång till en släktavla, som tydligen sagt honom några väsentliga saker.

Först har han – eller någon som före honom studerat denna stamtavla – lagt märke till att man kan dela den i tre delar som vardera omfattar fjorton släktled. De tre delarna motsvarar tre huvudskeden i Israels historia: först tiden fram till David, sen konungadömet tid och slutligen betryckets tid under och efter den babyloniska fångenskapen. Tydligt har Matteus – eller någon före honom – fäst sig vid talet 14. Det är ett dubbelt 7-tal, och 7 var det heliga talet, som judarna återfann i så mycket av Guds verk. Den som upptäckte, att man här kunde räkna tre perioder på vardera 2 gånger 7 generationer, har tydligen sett en Guds styrelse i detta. Han har menat att Gud gett en antydning om att det är han som har gestaltat denna historia.

I den släktavla, som vi här har framför oss, blir det emellertid bara 13 led i den sista gruppen. Det beror på att kung Jojakim har fallit bort. Han regerade före Jekonias och blev bortförd till Babel. Att han fallit bort kan lätt förklaras som ett avskrivningsfel. Jekonias heter nämligen på hebreiska Jojakim, som det är lätt att förväxla med Jojakim. Den förväxlingen förutsätter – eller kanske vi kan säga: bevisar – att denna släktavla en gång måste ha förelegat på hebreiska.

Alla namn i detta släktregister från Abraham fram till Sorobabel återfinns i Gamla Testamentet. Det kan vara svårt för oss att känna igen dem, eftersom vi här får dem i grekisk omklädning. Isai har blivit Jessai, Rehabeam heter Roboam, Hiskia kallas Esekias osv.

Det är alltså den gamla kungalängden som återkommer i andra delen. Emellertid har tre led blivit överhoppade. Också det kan förklaras med ett fel av en avskrivare, som hoppat från ett namn till ett annat som sett nästan likadant ut.

Emellertid är det inte vanligt släktregister vi här har framför oss. Mot gängse sed har någon i första delen satt in namnen på

tre kvinnor, som alltså varit Jesu anmödrar: Tamar, Rahab och Rut. Dessutom nämns Urias hustru. Rahab var sköka, Tamar var en ogift moder, Urias hustru en äktenskapsbryterska. Rut var moabitiska och tillhörde alltså ett folk, som israeliterna inte fick beblanda sig med. Det är fråga om kvinnor, som den fromma anständigheten kunde rynka på näsan åt. Varför har de då tagits med? Ett skäl är säkert att man velat visa att Messias verkligen föddes i ett släkte av syndare. Det säger också namnen på hans kungliga förfäder. Sju av dem får i Skriften det betyget att de gjorde vad ont var i Herrens ögon. Det kan ha funnits ytterligare ett skäl till att kvinnorna tagits med, nämligen att judarna talade illa om Maria och hade satt onda rykten i omlopp. Inte kunde Messias födas av en sådan kvinna! Detta släktregister ger svaret: Messias är verkligen född ur en syndig släkt. Annars vore han inte någon Davidsättling. Det gamla kungahuset hade alla dessa fläckar på sin stamtavla. Men – tillägger nu Matteus – med Messias födelse gick det till på ett annat sätt. Det går han nu över till att skildra. Frälsarens födelse (Matt 1:18-25) Översättning

Med Jesu Kristi födelse gick det så till: Hans mor Maria hade blivit trolovad med Josef, men innan de kommit tillsammans, visade det sig att hon var havande genom den helige Ande. Josef, hennes man var rättskaffens och ville inte dra skam över henne. Därför tänkte han skilja sig från henne i all stillhet. Men när han övervägde detta, se, då visade sig en Herrens ängel för honom i drömmen och sade: Josef, Davids son, var inte rädd att taga till dig din hustru Maria. Det liv som har tänts i henne är av den helige Ande. Hon skall föda en son, och honom skall du ge namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder.

Allt detta har skett för att det skulle gå i uppfyllelse, som blivit sagt av Herren genom profeten:

Se, jungfrun skall bliva havande och föda en son,
och honom skall man giva namnet Emmanuel,
– det betyder Gud med oss.

När Josef vaknade upp ur sömnen, gjorde han som Herrens ängel hade befallt honom. Han tog till sig sin hustru. Men han levde inte samman med henne, förrän hon fött sin son. Honom gav han namnet Jesus.

Kommentar

Bland judarna var förlovningen en högtidlig akt med juridiskt bindande konsekvenser, så som vigseln hos oss (eller trolovningen i gamla tider; därför kan det vara motiverat att här använda det gamla ordet ”trolovad”). Efter trolovningen talade man om man och hustru, fast kvinnan ännu levde kvar hos sina föräldrar. Bröllopet innebar att mannen ”tog sin hustru till sig”, så att de bildade eget hem och levde tillsammans. Dog mannen under trolovningstiden, betraktades kvinnan som änka. Det var äktenskapsbrott om en trolovad kvinna gav sig åt en annan. Det kunde ha stränga straff med sig och i varje fall vanära. Josef ville skydda sin trolovade för detta och tänkte alltså ordna med skilsmässa i all tysthet. I drömmen ser han då en ängel, som säger honom att Maria är oskyldig och att barnet som hon bär har blivit till på ett sätt som inget annat barn i världen. Josef skall därför ta sin hustru till sig och barnet skall han ge namnet Jesus, därför att denne Jesus ”skall frälsa sitt folk ifrån deras synder”. Den satsen har ingen riktig mening på svenska (eller grekiska), men däremot på hebreiska eller arameiska. Namnet Jesus (samma namn som det gammaltestamentliga Josua) betyder nämligen ”Herren frälser”. Namn betydde mera hos judarna än hos oss. De innehöll ofta en bekännelse eller ett valspråk. De ansågs vara bärare av en persons innersta väsen. Därför låg det en proklamation och ett löfte för Gud i själva namnet Jesus.

Det ligger en särskild mening också i orden ”frälsa sitt folk från deras synder”. Att Messias skulle frälsa sitt folk var allmän judisk tro. Men han skulle göra det genom att befria det och slå ned dess fiender. Ängelns ord ger en annan bild av Messias, den bild som Matteus kommer att teckna i sitt evangelium. Det är bilden av en lidande Frälsare, en som blir förföljd och förkastad men just på den vägen vinner syndernas förlåtelse åt sitt folk.

Allt detta skedde, säger Matteus, för att Skriftens ord skulle gå i uppfyllelse, och så citerar han Jesajas ord om jungfrun som skulle föda en son (Jes 7:14). Han citerar efter den grekiska översättningen, som allmänt användes bland judarna (den som kallas Septuaginta). I den hebreiska texten används för ”jungfru” ett ord som kan betyda både jungfru och ung kvinna. Vår nuvarande kyrkobibel återger det ordet med ”ung kvinna” i översättningen av Jesaja, men säger ”jungfru” på detta ställe, så som den då gängse grekiska översättningen gjorde.

I fortsättningen kommer vi gång på gång att möta den tanken hos Matteus, att Skriften (alltså Gamla Testamentet) fått sin uppfyllelse i Kristus. Matteus använder sig då ofta av ett sätt att citera och tolka Skriften, som kan förefalla oss hårddraget. Men det sättet att läsa och utlägga Skriften var allmänt vedertaget på den tiden. Medan man i modern vetenskap anser det självklart att man skall försöka fastställa, vad Bibelns författare själva menade med sina utsagor, var judarna – också Jesus – övertygade, att det ligger mera i bibelordet än den betydelse, som orden kan ha haft i en bestämd historisk situation. Man var nämligen övertygad att Gud talade genom dessa ord och att han nedlagt en outtömlig rikedom i dem, som man kunde hämta fram genom ett uppmärksam studium. Att ”utforska skrifterna” innebar därför att jämföra ett ställe med andra, att ge akt på de stora sammanhangen i Skriften, och att finna antydningar och hänvisningar till det, som hänt både förut och senare. Man fördjupade sig i textens alla enskildheter, man tog hänsyn både till uttalet, så som man lärt sig det, och till den skrivna texten, som bestod av konsonanter utan vokaler och alltså gav möjlighet till annat uttal och nya betydelser.

Vi får här ett exempel på detta sätt att läsa. Jesaja säger, att jungfruns son skall kallas Emmanuel. Detta, säger nu Matteus, har gått i uppfyllelse genom att Marias son fick namnet Jesus. Den slutsatsen har ingen mening om man inte – som

Matteus – har klart för sig, att dessa båda namn säger samma sak. Eller snarare: att Gud har sagt samma sak i båda fallen. Att ”Herren frälser” innebär nämligen att ”Gud är med oss”. Den Gud, som borde vara emot oss, visar att han gör vår förlorade sak till sin när han sänder oss sin Son som en Frälsare. Han kommer till oss för att aldrig mera överge oss. Den tanken går genom hela Matteusevangeliet, ända till dess sista vers: Se, jag är med er alla dagar intill tidens ände.

Nu kan man naturligtvis fråga: Hur kunde Matteus veta det som han här berättar om Jesu födelse? Eftersom det strider mot allt vad vi annars räknar med, är det begripligt att man velat bortförklara det som from legend. För femtio år sedan var det vanligt att man påstod, att legenden om Jesu övernaturliga födelse uppkommit på hellenistisk mark. Bland grekerna fanns ju en mängd myter om gudssöner, som levat på jorden, och det var inte underligt om man kom att knyta liknande tankar till Jesus. Den teorien håller emellertid inte. Det kan nämligen visas, att berättelserna om Jesu födelse (så som vi har dem i de två första kapitlen hos Matteus och i en annan version hos Lukas) måste ha haft sitt ursprung bland människor, där man tänkte och talade arameiska och kände till den hebreiska bibeln. De måste alltså ha uppkommit på judisk mark, i Palestina eller Syrien. Men därmed kommer hela frågan i ett annat läge. För en jude var det ingalunda naturligt utan tvärtom anstötligt att tänka sig att Messias skulle födas på detta sätt. Bland de judekristna i Palestina och Syrien hade urförsamlingen i Jerusalem en helt dominerande ställning fram till år 70, då staden förstördes. I urförsamlingen var Jesu egen bror Jakob den ledande gestalten intill sin död (omkr år 62). Släktingar till Jesus fanns bland de kristna i Palestina åtminstone fram emot år 130. Det förefaller därför märkvärdigt, om det i dessa judekristna kretsar skulle ha kunnat uppkomma legender, som deras ledare visste var grundlösa. Däremot blir förloppet begripligt, om man räknar med att det inom urförsamlingen bevarats berättelser som gått tillbaka på Jesu närmaste. Vad Matteus berättar är händelseförloppet så som det kan ha skildrats av Josef, medan den andra versionen den som Lukas återger, ger oss händelserna så som de bör ha tett sig ur Marias synvinkel.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.